

Tichelhoes

Tussen veldnamen als Smalbroeken, Osbroeken en Koebroek valt de naam Tichelhoes op als apart. Tichelhoes is een stukje land aan de rand van het Balloërveld, naast het dal van het Smalbroekerloopje. Er valt niet zoveel te zien. Twee groepjes struikgewas op wat bulten aan de rand van het bouwland, dat is alles. Er is in Noord-Drenthe ook een Tichelwerk, dat vlakbij de Kleibosch van de st. Het Drents Landschap ligt. Tichelhoes, Tichelwerk en Kleibosch hebben dezelfde historie gemeen: middeleeuwse kleiwinning die ter plaatse in veldovens gebakken werd tot baksteen. Van de locatie Tichelhoes wordt gezegd, dat de gebakken steen gebruikt is bij de kerk van Rolde. Daar is na twee houten kerkjes omstreeks 1200 een Romaanse bakstenen kerk gebouwd. Het zou dus kunnen, want andere kandidaten voor de baksteenbouw zijn er niet. Verder hult het Tichelhoes zich in het duister.

Van Tichelwerk aan het Peizerdiep is meer bekend. De monniken van het Aduarder klooster exploiteerden hier kleigaten in de potklei, waar in de veldovens dikke stenen, de 'kloostermoppen' werden gebakken. De producten gingen per vaarweg naar de bouwplaats. In de 16^{de} eeuw komt het tichelwerk (tichelen is klei afgraven voor de steen- of pannenbakkerij) in bezit van een voorname familie, die het tot in de 18^{de} eeuw beheerde. De boerderij Tichelwerk staat op een hoogte, bestaande uit misbaksels van de steenbakkerij. De naam Tichelwerk komt ook voor bij de (voormalige) groeven in fossiele klei bij Ootmarsum, Borne, Hengelo en Neede. In Limburg bestaat sinds eeuwen een kleiwarenindustrie; de plaatsnaam Tegelen is ontleend aan het latijnse 'tegula' (tegel). De steenfabrieken in Groningen (en die paar in Drenthe) zijn eveneens tichelwerken. Tussen 1700 en 1900 werkten veel Duitse trekarbeiders op deze steenbakkerijen, vooral mannen uit het Fürstentum Lippe. Deze 'Lipskers' hadden heel lang een soort monopolie op dit werk. Via een 'tichelbode' konden de fabrikanten ('tichelheren') werkkrachten uit Lippe bestellen. Een geestelijk uit het vaderland reisde rond om te zien of het de trekarbeiders goed ging. In het Tichelhoes is het nooit zover gekomen.

Jan Tuttel